КОЛЮЧОГОЛОВІ ЧЕРВ'ЯКИ ЯК ЗБУДНИКИ РІДКІСНИХ ГЕЛЬМІНТОЗІВ ЛЮДИНИ

Смірнов О. Ю., Александрова Є. С., Гончарова А. М.
Сумський державний університет,
кафедра фізіології та патофізіології з курсом медичної біології

Колючоголові черв'яки або скреблики, або акантоцефали (Acanthocephala) – специфічна група тварин, яку раніше у ранзі класу відносили до типу Немательмінти, а тепер виділили в окремий тип паразитичних черв'яків. Вони мають риси, подібні як до круглих черв'яків (первинна порожнина тіла, шкірно-м'язовий мішок з двома шарами м'язів – зовнішніми поперечними волокнами і внутрішніми поздовжніми, будова нервової системи), так і до плоских черв'яків турбелярій (спіральне дроблення яєць).

Тип Скреблики вміщує близько 500 видів. Їх тіло циліндричне, довжиною 1,5–40 мм, але деякі види досягають 70 см. Попереду розміщений сильно розвинений втяжний хоботок із загнутими назад гострими гачками, які встромлюються в слизову оболонку кишечнику хазяїна. Травна, кровоносна й дихальна системи відсутні. Харчування відбувається осмотично через покриви тіла. Черв'яки різностатеві, розвиваються з метаморфозом (з яйця виходить личинка акантор, яка розвивається в акантелу із цілком розвиненими органами, а потім у цистакант) і зміною хазяїв. Дорослі скреблики – паразити хребетних (живуть у кишечнику риб, амфібій, птахів і ссавців), а їх личинки розвиваються в організмі тарганів і деяких жуків. Водних скребликів личинка в проміжному хазяїні інцистується (оточена дуже щільною оболонкою й не має статевих органів) і тоді вона називається цистакант, а в інших скребликів вона подовжена, схожа на сосиску й має розвинені статеві органи. Особливої шкоди скреблики не заподіюють. Ними часто заражаються свині, поїдаючи личинок хрущів, бронзівок та інших пластинчатовусих жуків. У людини скреблики викликають акантоцефальози.

Скреблик-велетень *Macracanthorhynchus hirudinaceus* із родини Oligacanthorhynchidae, збудник макраканторинхозу. Самки довжиною 20–60 см, самці – 5–10 см. У стадії статевої зрілості скреблик-велетень живе в основному в диких і домашніх свинях, а проміжні хазяї – травневі хрущі, бронзівки, жук-носоріг. Наносить великого збитку свинарству, спричинюючи захворювання й падіж свиней. Свині заражаються у теплий період року, риючись у землі й поїдаючи личинок пластинчатовусих жуків, у яких живуть личинки гельмінта; частіше це відбувається під час випасу свиней біля свинарників та лісових масивів. Скреблик-велетень поширений у багатьох країнах світу, у тому числі в поліських районах України.

Макраканторинхоз – зоонозний природно-антропургічний біогельмінтоз, що трапляється в Австралії, Бразилії, Китаї, Чехії, Іраку, Росії, Таїланді; уражені тисячі людей. Людина заражається при поїданні жуків (травневого хруща, бронзівки) або їх личинок, заражених личинками скреблика, а також при випадковому проковтуванні личинок. Інкубаційний період від 2 тижнів до 2,5 місяців. Основні симптоми захворювання: нудота й блювання, кишкова диспепсія, діарея (звичайно з меленою), анорексія, втрата маси тіла, у тяжких випадках гіпохромна анемія, перфорація стінки кишечнику й перитоніт. Діагностика: виявлення личинок, прикріплених до стінки кишечнику при біопсії або за допомогою рентгенівського дослідження. Профілактика: винищування жуків (травневий хрущ, бронзівка), уникати вживання їх у їжу; лікування хворих свиней; компостування гною й знищення личинок жуків у компості гексахлораном.

Ще один представник колючоголових черв'яків – чоткоподібний скреблик *Moniliformismoniliformis*із родини Moniliformidae, збудник моніліформозу. Остаточні хазяї – лісова миша, садова соня й деякі інші гризуни, проміжні – таргани й жуки чорниші. Самки довжиною 10-25см, самці 4-14 см. Яйця, що містять личинку, виділяються з калом назовні, зберігають життєздатність кілька місяців. Після поїдання жуками або тарганами личинка продовжує свій розвиток і через кілька тижнів інцистується, стаючи інвазійною для ссавців, які поїдають заражених комах. В організмі остаточного хазяїна гельмінт стає статевозрілим через 5-6 тижнів.

Моніліформоз – зоонозний природно-антропургічний біогельмінтоз, що трапляється в Австралії, Бангладеш, Ірані, Ізраїлі, Італії, Японії, Мадагаскарі, Росії, США, Зімбабве, Папуа Новій Гвінеї. Людина заражається при поїданні тарганів, заражених личинками скреблика. Характерні кишкова диспепсія (блювання, діарея (звичайно з меленою), біль у животі, метеоризм), анорексія, лихоманка, зниження маси тіла, еозинофілія й гіпохромна анемія. Можливі ускладнення: перфорація стінки кишечнику й перитоніт. Діагностика: виявлення яєць і дорослих гельмінтів у калі. Профілактика: винищування тарганів, не використовувати тарганів у їжу.

Актуальні питання теоретичної та практичної медицини : збірник тез доповідей ІІ Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених, м. Суми, 16-18 квітня 2014 р. / М.В. Погорєлов. - Суми : СумДУ, 2014. - С. 136-137.